

Papi kéziratok a Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltárban*

KARLINSZKY BALÁZS

A KÉZIRATOK, VISSZAEMLEKEZÉSEK IRÁNTI ÉRDEKLŐDÉSNEK, ezek feltárásának és publikálásának lendülete az rendszerváltást követő immár harmadik évtizedben is töretlen. A sokáig csak az asztalfióknak készült feljegyzések, különféle okokból publikálási lehetőséghez korábban nem jutó személyek – legyenek akár felkészült kutatók vagy a szó minden értelmében „civiliek” – írásai okkal tarthatnak jogot az utókor érdeklődésére. Először mégis talán a címbeli „kézirat” fogalmat szükséges tisztázni: levéltárunk esetében olyan egy, vagy csak néhány példányban készült szellemi alkotásokat érthetünk ez alatt, amelyek természetüknél fogva nem kerültek vagy kerülhettek nagyobb közönség elé. Műfajukat tekintve meglehetősen vegyes kép tárul elénk. Ide tartozhatnak a tudományos kutatómunkát végző személyek által készített jegyzetek, az ezek alapján készült tanulmány-fogalmazványok és egyes kiadásra kész szócikkek korrektúraváltozatai, illetve a kéziratárban kerülnek elhelyezésre a már megjelent publikációk különnyomatai is. Ezek elsősorban egyházmegyes papokhoz, jellemzően korábbi püspöki és káptalani levéltárosokhoz köthetőek. A történeti jellegű munkák között előfordulnak még papi személyek vagy civil kutatók egyetemi és főiskolai szakdolgozatai és doktori disszertációi, melyeknek további sorsáról csak elvétve rendelkezünk információkkal. A szakdolgozatok és disszertációk annak a korábban közmegegyezésen alapuló elvnek köszönhetően kerültek intézményünkbe, amely szerint a levéltári anyag alapján készült publikációk, munkák egy-egy példányát intézményünk megkérte a kutatóktól. Ez a kritérium egyébként levéltárunk jelenlegi kutatási szabályzatában is szerepel. Szintén a kéziratok közé sorolhatóak – papi személyekről lévén szó – a prédikációs vázlatok, szentbeszédek fogalmazványai ünnepkör szerinti bontásban, avagy egyszerű kronologikus, vagyis elhangzási rendben. Papi hagyatékokból fennmaradtak továbbá nem pusztán teológiai és történeti vonatkozású kéziratok, hanem az egyes személyek érdeklődési körének megfelelően irodalmi értékű alkotások, mint például úti naplók, költemények, színdarabok.

Levéltárunkban kéziratokkal három fondőcsoportban találkozhatnak a kutatók. Tartalmilag a legszélesebb a jelenleg közel hétszáz tételt számláló Kéziratok (VÉL

* Jelen tanulmány a Magyar Levéltárosok Egyesülete 2011. évi balatonfüredi vándorgyűlésének Forrásközlő Szekcióján 2011. június 21-én elhangzott előadás kibővített változata.

K) fondfőcsoport. Rendezése az 1990-es éveket követően többször is megtörtént, melynek során egyes darabjai a Veszprémi Érseki Könyvtárba kerültek, továbbá néhány kézirat a könyvtárból került (vissza) a levéltári kéziratárba, néhány pedig a levéltári törzsanyagba, illetve már létező papi irathagyatékba nyert besorolást. A kéziratár legutolsó kialakítása során négy sorozat került felállításra: I.) Teológiai irodalom, főiskolai jegyzetek, prédikációk (224 tétel), II.) Helytörténeti irodalom (300 tétel), III.) Történeti források (89 tétel) és az elengedhetetlen IV.) Vegyes (63 tétel).¹ A kéziratár folyamatosan bővül, elsősorban a kutatók által visszaküldött publikációk különlenyomatai, illetve a levéltári rendezés során elkerülő, a levéltári törzsanyagba be nem sorolható és selejtezésre nem ítélt szellemi alkotások révén.

A Kéziratár teljes állományáról lehetetlen röviden szólni, így csak néhány kéziratot említenék meg érdekességképpen. A legrégebbi dokumentum *Berzeviczy György* (1657–1708) jezsuita professzor *Tractatus in tertiam partem* című munkájának Szolczi István Imre teológushallgató által egyetemi előadások anyagából lejegyzetelt változata 1696–1697-ből.² *Horváth József* (1909–1985) vörösberényi plébános, püspöki és káptalani könyvtáros 1935–1985 között keletkezett szentbeszédei tizenöt kötetet tesznek ki.³ *Hanusz Albin* (1901–1982) – Huchthausen Lajos később említendő munkájához hasonló – memoárjai, történeti feljegyzései érdekes adalékokkal szolgálhatnak az egyházmegyei „oral history” műfajához.⁴ *Móznér László* (1905–1985) kéziratban maradt hely- és plébániatörténeti munkái feldolgozók Alsó- és Felsővisnye, Hencse, Kőkút, Hedrehely, Lengyeltóti és Kadarkút történetét.⁵ *Dóber Viktor* monumentális terjedelmű, részletekben gazdag munkái szülőfaluja és plébánosi állomáshelyei – Kiszögöb, Somogysárd, Zalacsány, Zalaszentlászló – történetét adják közre ötven tételben.⁶

Az ezredfordulót követően kezdődött meg intézményünkben az üresen álló vagy oldallagosan ellátott – és ezért sokszor ismét csak: üresen álló – plébániák levéltárainak megmentése, begyűjtése. A kéziratok második csoportját tehát ezek a beszállított egykori plébániai levéltárakból származó munkák alkotják. A rendezés során nemcsak kifejezetten a plébánia életéhez kapcsolódó hivatali dokumentumok, hanem az ott szolgálatot teljesítő papok prédikációs vázlatai, jegyzetei, legtöbbször nem a nyilvánosságnak szánt feljegyzései is előkerülnek. Szentbeszédvázlatok szinte minden plébániáról származnak, ezek olykor dátumozottak is. Ez alapján lehet az ott szolgálatot teljesítő atyákhoz kapcsolni őket. Legtöbb esetben azonban hiányosak, töredékesek, dátum nélküliek, illetve nem tudni továbbá, hogy valóban elhangzottak-e egy-egy szentmisén, vagy vázlatok maradtak. A megőrzésen kívül ezekkel a levéltárosnak nincs, nem lehet tennivalója – talán a helytörténetet feldolgozó kutatók egyszer majd hasznosítani tudják őket. Nem tisztázott ugyanakkor ezek védeltsége, mivel személyhez és időponthoz gyakran nem egyértelműen köthetők, csak a külső, fizikai ismérvek alapján sorolhatók keletkezésük szerint évtizedekhez. (Ezeket a szentbeszédeket egyébként a levéltárosi gyakorlat zömmel selejtezésre ítéli.)

Egyértelműbb a helyzet azokkal a plébániákról előkerült kéziratokkal, amelyek személyhez köthetők. Egyetlen példát kiemelve megemlítenéd az egykori felsőör-

si prépostságból származó iratok között fellelt Köves János két naplója és irodalmi műveinek kéziratosa verses füzetek. ⁷ Köves János (felsőörsi prépost 1854–1887) több műve is megjelent nyomtatásban, érdemes volna ezeket összevetni a jegyzetfüzetben fennmaradt verseivel.

Érdekes kérdés, hogy a *Historia Domusok* – háztörténetek – mennyiben tekinthetők papi kéziratnak. Ezek a sokszor befejezetlen, egy-egy plébánia életében többször újrakezdett ház-, valójában egyházközség-történeti összefoglalások sokszor olyan információkat is tartalmaznak, amelyek történeti jelentőségük lehetnek. Nem ritka azonban az sem, hogy olyan színhagyományokat rögzítenek, amelyeket a történeti kutatás a lejegyzés óta eltelt idők során részben vagy egészben már megcáfolt, esetleg pontosított. Intézményünk szűkebb környezetében maradván a veszprémi Szent Mihály plébánia *Historia Domusa* példát szolgáltat valamennyi elmondott jellemzőre. A 376 számozott oldalt tartalmazó vaskos kötet három huszadik századi plébános – *Strausz Antal*, ⁸ *Babics Endre* ⁹ és *Kis Jenő György* ¹⁰ – keze által íródott 1923 és 1969 között. A munka a plébánia történetét a kezdetektől tekinti át, s a kilenc évszázados távlatot az egyes fejezetek keletkezésének korában elfogadott történeti vélemények alapján írja meg korábbi, folyamatosan vezetett háztörténeti kötetek híján. A történeti múlt ismertetése során a szerzők láthatóan csak a számukra könnyen hozzáférhető munkákat, összefoglalásokat, illetve a plébániai levéltár forrásait – elsősorban egyházlátogatási jegyzőkönyveit – használták. A kortárs események ismertetése alkalmával ugyanakkor a hivatalos, intézményi iratanyagban nem megfogható eseményeket is részletesen taglalják, mint például az 1944–1945 fordulóján a városban lezajló eseményeket, így Mindszenty püspök elfogatását, a nyilasok és a szovjet katonák viselkedését, túlkapásait vagy éppen emberséges megnyilvánulásait. ¹¹

A plébániákról bekerülő, egy-egy személyhez kétséget kizáróan köthető iratanyagok nem a plébánia iratanyagával együtt, hanem a Hagyatékok (VÉL H) fondfőcsoportba kerülnek elhelyezésre. Így került például levéltárunkba *Sallai László* (1905–1990) ¹² és *Burucs László* (1924–1999) plébánosoknak a balatonakali plébániáról bekerült irathagyatéka, közte Sallai László testvére, Erzsébet verseivel, illetve Burucs László „*A középkorvégi magyar irodalom vázsonyi pálos központja*” című doktori értekezésével együtt. ¹³ A kislódi plébánia iratanyagából került kiemelésre és külön személyi anyagként, hagyatékként elhelyezésre *Markója László* (1924–2007) irathagyatéka, ¹⁴ benne az 1960-as években íródott jugoszláviai, csehszlovákiai és németországi útinaplóival, illetve balkáni útján ihletett *Aranyhíd* című versciklusával, és korábbi verseivel.

A hagyatékok közül az egyháztörténeti kutatásokat is végző személyek irathagyatékát érdemes kiemelni. A *Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis* című négykötetes középkori forráskiadványban közreműködő-szerkesztő *Lukcsics József* (1875–1937) hagyatékában itáliai és vatikáni levéltárakban folytatott kutatásai jegyzetanyagának egy része található, így többek között középkori oklevélátírások, a veszprémi egyházmegye történetére vonatkozó feljegyzések, illetve egyetemi tanárságához kapcsolódó egyháztörténeti előadásának vázlatai. ¹⁵ *Gutheil Jenő*

Gutheil Jenő

(1887–1963) hagyatékának egy részét szintén egyházmegyéjére vonatkozó történeti feljegyzései, jegyzetei alkotják „*Vesprimiensia*” néven. Hagyatékának másik részét az általa készített *Árpád-kori Veszprém* című kötet és az ahhoz tartozó okmánytár alkotja.¹⁶

Mindkét utóbbi kiadvány sorsa érdekesen alakult. Az *Árpád-kori Veszprém* című történeti összefoglalásnak a kézirata az 1950-es években elkészült, a kötet előszavát azonban csak 1960 decemberében jegyezte le a szerző. A kiadvány végül csak a Gutheil halála után, 1977-ben jelenhetett meg, s akkor is a támadások ösztöze zúdult rá – jellemzően nem minőségi, hanem személyi kifogásokat emeltek a kötetrel szemben. A kötet 1979-ben már második kiadását élte meg, majd a 2000-es évek végén immár a harmadik kiadást is olvashatják a Veszprém középkori története után

éredeklődők. A kötethez kapcsolódó oklevéltár keletkezését illetően megelőzte a történeti összefoglalást, a szerző 1948 és 1952 között állította össze. Ebben az időben, egymásról mit sem tudva készítette Budapesten egy másik „parkolópályára tett” személy, *Kumorovitz L. Bernát* a később Veszprémi regeszták címmel megjelentetett oklevélkivonatokat a Veszprémi Püspöki és a Veszprémi Káptalani Levéltárakban őrzött Anjou-kori oklevelekről. Ez a kiadvány 1953-ban jelent meg, és a veszprémi püspöki és káptalani levéltárak 1301–1387 közötti okleveleit közölte kivonatokban. Gutheil okmánytára ezek után szintén kivonatossan, 224 darab regesztával került bele az *Árpád-kori Veszprém* című kötetbe. Az okmánytár önálló, teljes szövegű, kritikai apparátussal ellátott megjelenése azonban egészen 2007-ig elhúzódott. Igaz, ezt követően néhány évvel később megjelenhetett *Érszegi Géza* és *Solymosi László*

Körmendy József

munkája révén az akkor már szintén három évtizedes múltra visszatekintő Pótkötet, amely térben – Veszprém város mai közigazgatási területe – és intézményi szinten – a veszprémvölgyi apácák és a veszprémi domonkos apácák – is kibővítette a Gutheil-féle okmánytárát.¹⁷

Körmendy József (1911–2005) hagyatéka lenyomatát képezi gazdag egyháztörténeti munkásságának.¹⁸ Szinte valamennyi tanulmányának kézirata és jegyzetanyaga megtalálható benne – ahogy gondos levéltárhoz illik –, közöttük a Volkra Ottó János veszprémi püspök életét feldolgozó doktori értekezéséhez külföldön, Itáliában, Ausztriában és Németországban gyűjtött jegyzetei. Ugyancsak gazdag jegyzetanyag maradt fenn vatikáni kutatásairól, amelynek

eredménye a 15. századi pápai annáták magyar vonatkozású feljegyzéseit feldolgozó kiadvány lett.¹⁹

Pfeiffer János

Legterjedelmesebb irathagyatéka *Pfeiffer János* (1897–1983) nagyprépost, korábbi püspöki levéltárnak van.²⁰ Pfeiffer, ahogy Körmeny József is, szerkesztője volt *A veszprémi egyházmegye múltjából* című kiadványsorozatnak. A sorozat Pfeiffer János szerkesztősége idején, 1933–1949 között tizenhárom kiadványt számlált, Körmeny József szerkesztésében ez további négy kötettel gyarapodott az 1990-es, 2000-es években. Pfeiffer tudományszervező tevékenységéhez további adalék, hogy tanítványai közül többen veszprémi püspöki életrajzokat, mások plébánia-történeteket írtak doktori disszertációjukként. Megállapítható, hogy Pfeiffer Jánosnál nem volt alaposabb és elmélyültebb ismerője a veszprémi püspöki és káptalani iratanyagnak: jegyzetei szinte valamennyi fonda kiterjednek, minden keze ügyébe kerülő iratot elolvasott, kicédlázott, átírt, sokszor le is fordított. A hagyaték jelentőségét felismerve a 10 és fél iratfolyóméternyi, 54 doboznyi anyag feldolgozása, értékelése 1996-ban megtörtént.²¹ Pfeiffer gyakorlatilag egy személyben végezte el a veszprémi egyházmegye számos egyháztörténeti alapkutatásának sok esetben nem is csak első lépéseit. E helyen csak utalni kívánunk arra, hogy a hagyaték számtalan kutatási terület – egyházmegyei archontológiai, prozopográfiai, plébánia-, hely-, rend-, művészet- és eszmetörténeti – vonatkozásában bír kiaknázatlan lehetőségekkel. A jegyzetek Pfeiffer János történeeszt mutatják be a kutatóknak, aki az elé kerülő adatokat összegyűjtötte, és ha fel sokszor már nem is dolgozta őket, de tematikus egységekben megőrizte azokat az utókorra. Cédulaanyagának igazi jelentőségét az adja, hogy forrásainak jó része – *Historia Domusok*, vizitációk, plébániai levéltárak – az iratpusztulás és elkallódás miatt ma már nem lelhető föl.

Pfeiffer János viszonylag keveset publikált, de életének főműve máig alapvetően meghatározza az egyházmegye papságát kutatók munkáját. *A veszprémi egyházmegye történeti névtára* című több mint 1100 oldalas munkája a szerző előszava szerint 36 megyéspüspök, 179 kanonok és 2252 pap életpályáját mutatja be. Munkája ma is elsődleges tájékozódási pont a papi személyek életpályáihoz. A munka kiadása német segítséggel, Lékai László bíboros és Szendi József veszprémi püspök támogatásával 1987-ben történt, Münchenben, Adriányi Gábor gondozásában.²²

Másik jelentős munkája egyházmegyéje plébániáinak történetét dolgozza fel. A még mindig kéziratban lévő munka, *A veszprémi egyházmegye plébániáinak rövid története* elsősorban nem tudományos igénnyel készült, hanem a bérmlást végző ordinárius számára íródott.²³ A püspök egy-egy helyszínre tartván még az autóban

megismerkedhetett röviden az összefoglalót elolvasva a felkeresendő plébánia történetével. A 375 gépelt oldalt tartalmazó kézirat jelenleg a Veszprémi Érseki Könyvtárban található meg. Kiadásának gondolata többször felmerült, azonban jegyzetapparátussal történő kiegészítése rendkívül nagy munkát igényelne. Néhány esetben ugyan minden kétséget kizáróan azonosíthatóak a kézirat adatainak forrásai, azonban sok esetben ezek nem egyértelműek vagy egyáltalán nem köthetőek levéltári forráshoz. A szerző ugyanis konkrét forrás híján paptársaitól hallott történeti hagyományokat is beemelt, beemelhetett munkáiba, legalábbis a történeti névtár analógiája ezt támasztja alá.²⁴

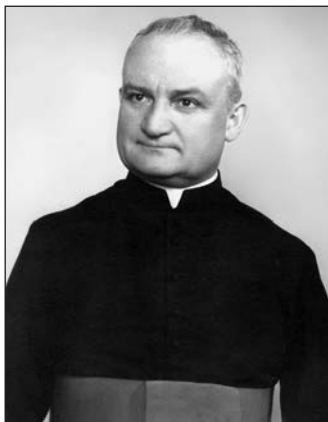
Szinte teljes kéziratot hagyott az utókorra Pfeiffer az egyházmegye 18–19. századi egyházlátogatási jegyzőkönyveit illetően. Itt nem csak egy-egy kötet átírására kell gondolni – amelynek adatait sokszor éppen a plébániatörténeti munkájába dolgozta be – hanem generációjának számos tagjához hasonlóan ékes latintudásáról árulkodnak a vizitációk magyar fordításai is. Külön tematikus egységet képez hagyatékában az egyházlátogatási jegyzőkönyveken belül a veszprémi székesegyházra vonatkozó vizitációk és leltárak, inventáriumok kéziratjai, fordításai.²⁵ Magyarázata ennek kézenfekvő: nagyprépostként szinte feladatának tekinthette a veszprémi káptalani szentegyház történetének kutatását.

Nem teljesen feldolgozott még Molnár István (1906–1983) túskevári plébános terjedelemben és gazdagságban Pfeiffer Jánoshoz mérhető hagyatéka.²⁶ A 40 dobozból álló hagyatékban eredeti, akár 17. századból származó dokumentumok; Siófokra, Pápára, Túskevára vonatkozó történeti feljegyzései, publikációinak kéziratjai találhatóak meg. A kiaknázatlan, gazdag anyag feldolgozására égető szükség lenne.

A három említett fondőcsoporton kívül további papi kéziratok is találhatóak még elszórtan a levéltár egyéb sorozataiban. Ezek fellelése sokkalta esetlegesebb, mint az ismertetett gyűjteményekben lévőké, így teljes körű képet adni ezekről nem lehet. Ilyen kéziratokra, plébániatörténetekre és historia domusokra lehet bukkanni az 1830-as évektől vezetett központi egyházmegyei iktatószámmal ellátott hivatalos levelezésben, az Acta Dioecesana sorozatban.²⁷ Külön, egyelőre besorolatlan gyűjteményt alkot az 1990-es években hol eredetiben, hol fénymásolatban begyűjtött plébániai háztörténetek sorozat. Ez a gyűjtemény még a magyarországi egyházmegyei határok 1993-as pápai rendezése, vagyis a kaposvári egyházmegye megalakulása előtti állapotokat tükrözi, hiszen tartalmaz somogyi eredeti historia domus köteteket és másolatokat is. Ezek 1993 óta illetékesség alapján a kaposvári egyházmegyéhez tartoznak.²⁸

Kitekintésként vizsgáljuk meg két, a rendszerváltás után kiadott, korábban kéziratban maradt munka sorsát és a kiadás körülményeit. *Rott Nándor veszprémi püspök (1917–1939) bérmálási feljegyzéseit* Körmendy József és Rajczi Pál érseki levéltárosok rendezték sajtó alá és adták ki A veszprémi egyházmegye múltjából című sorozat 17. köteteként.²⁹ A kötet a főpásztor visszaemlékezéseit, napi bérmálási emlékeit, amelyeket bérmálási útjai során készített püspöksége bő két évtizede alatt, három részben (1921–1926, 1927–1934, 1935–1938) tárja az olvasók elé. Mint

ilyen, elsősorban nem a nagyközönség számára íródott, ezért a szerkesztők a feljegyzések „diffamáló, de igaz” részeit a publikálás során mellőzték.³⁰ Arról, hogy ezek milyen jellegűek lehettek, csak találgathatunk: sem a szerkesztői előszó nem utal a feljegyzések levéltári jelzetére vagy azok hollétére, sem a közrebocsátókat követő levéltárosok nem lették fel a kiadvány alapjául szolgáló forrást, vagy legalább annak egy korrektúrapéldányát. Egy évtized távlatából elmondható tehát, hogy a bérnálsi feljegyzések kiadása tulajdonképpen megmentette a feljegyzéseket az enyészettől, ami vélhetően egyébként a sorsa lett.

Huchthausen Lajos

Egészen más jellegű a története *Huchthausen Lajos* (1900–1998) memoárjának, papi anekdotagyűjteményének.³¹ A szerző két év híján végigélte a huszadik századot, emlékei kisgyermekkorától a seminarista és kápláni esztendőkön át plébánosi, majd nyugdíjas évein keresztül mutatják be a század eseményeit a veszprémi egyházmegyében. „Huchti bácsi” tudatosan gyűjtögette, „bilingérezte” össze és rendezte sajtó alá emlékmorzsáit. A kézirat először 1995-ben került lektor elé, akkor azonban utólag rekonstruálhatatlan okokból végül nem jelent meg. Az új évezred kezdetén sor került a munka elektronikus rögzítésére. Ez a változat a gépelt kéziratához képest valamivel karcsúbb lett, s újabb karcsúsításon esett át a 2009-es végleges sajtó alá rendezés során. A „secreta” címmel illetett néhány oldalnyi szöveg további egy-két évtizednyi pihenésre ítéltetett a Rott-féle feljegyzésekhez hasonló „diffamáló” volta miatt.³² A kiadás során a kéziratot lábjegyzetekkel láttuk el egyrészt a fogalomhasználat és a gyakori latin kifejezések miatt, másrészt mivel a kiadvány nem elsősorban a szakmai, hanem inkább a szélesebb közönségnek készült. A kötetben szereplő valamennyi személyt egy rövid, néhány soros életrajzzal kívántuk ugyancsak utóbbi megfontolásból közelebb hozni az olvasókhhoz. A visszajelzések alapján jól döntöttünk: kiadványunk fél éven belül megélte az újranyomást – a szokásosnak tekinthető 300 példány ennyi időn belül kelt el –, s az érdeklődés azóta is töretlen a kötet iránt.³³

A levéltárunkban őrzött kéziratok utáni érdeklődés kutatási esetekre vetítve nem számottevő. Egyedül a Pfeiffer-hagyaték cédulaanyagát használják rendszeresen a kutatók, akik a publikált hagyaték-jegyzék alapján egy-egy konkrét kérdésben látogatnak el intézményünkbe. Újabban a Körmeny-, a Lukacsics- és Gutheil-hagyatékok iránt is megélnékül az érdeklődés, valamennyi az újrainduló, szervezett vatikáni magyar kutatásokkal kapcsolatban. Levéltárunk középtávú tervei között szerepel a Pfeiffer-féle vizitációs jegyzetek áttekintése, esetlegesen kiadásra történő előkészítése. Szintén középtávú terv egy digitális formában létrehozandó történeti sematizmus és plébániatörténeti adatbázis, amelynél ugyancsak megkerülhetetlennek lát-

szik az egykori nagyprépost irathagyatékának feltárása és a használható adatok beemelése.

JEGYZETEK

- ¹ A Kézirattár kialakítása már 1931-re megtörtént. A püspöki levéltárat Pfeiffer János és Lukcsics Pál rendezte ezt megelőzően, amelynek során a kéziratok az „A) Egyházigazgatási iratok” 40. sorozataként kerültek besorolásra. Lukcsics Pál: A veszprémi püspöki levéltár. In: Levéltári Közlemények 9 (1931/1–2) 13–37. hivatkozott rész 24. Ekkor még csak Padányi Bíró Márton püspök (1745–1762) kéziratjai tartoztak a sorozatba. (Már ekkor is külön sorozatba, a Protocollumok közé soroltatott a püspök leveleskönyve, a *Dominale*, illetve a hozzá, mint Veszprém vármegye főispánjához különböző ügyekben történt felterjesztések, a *Protocollum comitatus Vesprimiensis*.) Az államosítást követően az 1951-ben a megyei levéltár munkatársaival közösen készített, ún. Vevér Emil-féle „alapleltár” 37. sorozataként a kézirattár már 72 tételt számlált. Az 1990-es években történő átrendezések B. Virághalmi Lea levéltáros, őt követően pedig Kredics László könyvtáros, illetve Rajczi Pál és Körmeny József levéltárosok nevéhez fűződnek. A jelenlegi struktúrát Hermann István volt levéltáros munkatársunk alakította ki. A tételek darabszáma a 2011. júliusi állapotot tükrözi.
- ² VÉL K I/002.
- ³ VÉL K I/100–113 és 115–116. (Szentbeszédék I, III–XVII. kötet) Életére: Pfeiffer János: A veszprémi egyházmegye történeti névtára (1630–1950). München, 1987. (Dissertationes Hungaricae ex Historia Ecclesiae VIII.) 522–523. (A továbbiakban: Pfeiffer, 1987); Veszprém Megyei Életrajzi Lexikon 22. (a továbbiakban: VMÉL)
- ⁴ VÉL K III/067. („Élményei, emlékei”). Életére: Pfeiffer, 1987, 478–479.; VMÉL 207.
- ⁵ VÉL K II/231–237. Életére: Pfeiffer, 1987, 742–743.
- ⁶ VÉL K II/117–120, II/129–164.
- ⁷ VÉL PI/Felsőörs 18. doboz 3–5. kötet. Életére: Pfeiffer, 1987, 646–647.; VMÉL 298. Írói munkásságára: Szinyei József: Magyar írók élete és munkái. VII. kötet. Budapest, 1900. 159.
- ⁸ Életére: Pfeiffer, 1987, 200.; Varga Béla (szerk.): Veszprém város lexikona. Veszprém, 2009. 738. (a továbbiakban: VVL). A veszprémi Szent László-templomról szóló rövid írása: VÉL K II/001.
- ⁹ Életére: Pfeiffer, 1987, 70–71.; VMÉL 47.
- ¹⁰ Életére: Pfeiffer, 1987, 137.
- ¹¹ A Historia Domus történeti vonatkozásait újabban Jámbor Tamás dolgozta fel. Jámbor Tamás: A Szent Mihály plébánia vázlatos története és a székesegyház „consecratio”-jának eseményei. In: Karlinszky Balázs–Varga Tibor László (szerk.): Aedes jubilat. Tanulmányok a veszprémi székesegyház 1910. évi újraszentelésének tiszteletére. Veszprém, 2011. (A veszprémi egyházmegye múltjából 23.) 11–28.
- ¹² VÉL H/Sallai 1. doboz. Életére: Pfeiffer, 1987, 890–891.
- ¹³ VÉL H/Burucs 1. doboz. Disszertációjának egy példánya megtalálható VÉL K II/187. alatt is. Életére: Pfeiffer, 1987, 323.
- ¹⁴ VÉL H/Markója 1–4. doboz. Életére: Pfeiffer, 1987, 695–696. Veszprém Megyei Kortárs Életrajzi Lexikon 600–601. (a továbbiakban VMKÉL) A Kézirattárban található az „Adatok a veszprémi egyházmegye tizenegyvévszázados Máriatiszteletének történetéből (850–1951)” című munkája: VÉL K II/241.
- ¹⁵ Fraknói Vilmos–Lukcsics József: Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis / A veszprémi püspökség római oklevéltára I–IV. Budapest, 1896–1907. (CD-Rom: Veszprém, 2007.). Hagyatéka: VÉL H/Lukcsics 1–3. doboz. Életére: Pfeiffer, 1987, 154–155.; Tóth László: Lukcsics József [nekrológ]. In: Századok 71 (1937) 269–270. VMÉL 322–323.; VVL 501.
- ¹⁶ VÉL H/Gutheil 1–5. doboz. Életére: Éri István: Gutheil Jenő (1887–1963) [nekrológ]. In: Veszprém

- Megyei Múzeumok Közleményei 3 (1965) 8–9.; Körmendy József: Dr. Gutheil Jenő (1887–1963). (Bibliográfia: Kredics László.) In: Honismeret 21 (1993/3) 48–50.; Pfeiffer, 1987, 109–110.; VMÉL 1910–191.; VVL 270.;
- ¹⁷ Gutheil Jenő: Az Árpád-kori Veszprém. Veszprém, 1977. (További kiadások: 1979, 2008); Kumorovitz L. Bernát: Veszprémi regeszták (1301–1387). Budapest, 1953.; Gutheil Jenő: Veszprém város okmánytára (1002–1523). Veszprém, 2007. (A Veszprémi egyházmegye múltjából 18.); Érsze-gi Géza–Solymosi László: Veszprém város okmánytára. Pótkötet. Veszprém, 2010. (A Veszprémi egyházmegye múltjából 20.)
- ¹⁸ VÉL H/Körmendy 1–15. doboz. Életére: Pfeiffer, 1987, 642.; VMÉL 518–519.; VVL 456.; Hermann István: Körmendy József [nekrológ], Levéltári Szemle 55. (2005/4.) 96–97.
- ¹⁹ Körmendy József: Gr. Volkra Ottó Ker. János veszprémi püspök élete és munkássága 1665–1720. Veszprém, 1995. (A veszprémi egyházmegye múltjából 16.); Körmendy József (kiadja): Annatae e Regno Hungariae provenientes in Archivio Secreto Vaticano 1421–1536. Budapest, 1990. (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai. Forráskiadványok 21.)
- ²⁰ VÉL H/Pfeiffer. Életére: Csonka László: Dr. Pfeiffer János (1897–1983) (Bibliográfia: Kredics László.) In: Honismeret 21 (1993/3) 46–48.; Pfeiffer, 1987, 172–174.; VMÉL 405–406.; VVL 641–642.
- ²¹ B. Virághalmi Lea: Dr. Pfeiffer János veszprémi nagyprépost hagyatéka szerzetesrendi vonatkozásokkal. In: Egyház és Művelődés. Tudományos konferencia Pannonhalma és a magyar oktatás millenniuma emlékére. Pannonhalma 996–1996. 173–190.
- ²² Pfeiffer, 1987, 5–8.
- ²³ Dr. Kredics László szíves tájékoztatása. A kézirat jelzete: Veszprémi Érseki Könyvtár (VÉK) 33213. Egy további példány található a kéziratból az Eötvös Károly Megyei Könyvtárban is, jelzete: MS 0901.
- ²⁴ Az egyes papi életrajzok adatainak forrása sok esetben „Szk.”, vagyis az adott életrajz alanyának személyes közlése a szerzővel, Pfeiffer Jánossal.
- ²⁵ VÉL H/Pfeiffer I/33 a): A veszprémi székesegyház és káptalan egyházlátogatásai a XVIII. században, illetve uott I/42 r): A veszprémi székesegyház leltárai 1–13.
- ²⁶ VÉL H/Molnár 1–40. doboz. Életére: Pfeiffer, 1987, 160–161.; VMÉL 351.; VVL 552–553.
- ²⁷ Legutóbb Zalazsentgróte került elő Házy Alajos tollából: VÉL A/44 559/1857.
- ²⁸ A kaposvári egyházmegye levéltára tudomásunk szerint plébániai levéltári gyűjtést forrás- és szakemberhiány miatt nem tud végezni. A visszajelzések alapján ez indokolt volna, hiszen van olyan plébánia, amelynek háztörténete másolatban ugyan gyűjteményünkben van, eredetijéről azonban a helybeli kutatóknak nem volt tudomása.
- ²⁹ Körmendy József–Rajczi Pál: Rott Nándor veszprémi püspök bérnálási feljegyzései 1921–1938. Veszprém, 2000. (A veszprémi egyházmegye múltjából 17.) (A továbbiakban: Körmendy–Rajczi, 2000.)
- ³⁰ Körmendy–Rajczi, 2000, 11.
- ³¹ Huchthausen Lajos: Bilingérezések. Történetek a veszprémi egyházmegye XX. századi életéből. Veszprém, 2009. (A veszprémi egyházmegye múltjából 21.)
- ³² Vitatható szerkesztői döntés a kihagyások alkalmazása mind a Bérnálási feljegyzések, mind a Bilingérezések esetében. A szerzők személyisége iránt érzett tisztelet azonban ezt részben magyarázza, a kihagyások tényének rögzítése és az eredeti kézirat helyének megadása – igaz csak a Bilingérezéseké lelhető jelenleg fel – pedig a későbbiek során kikereshetővé teszi ezeket a részeket.
- ³³ Huchthausen Lajos életére: Pfeiffer, 1987, 536. A memoár kézírata: VÉL H/Huchthausen 2. doboz 3. csomó.